

הקול שלנו

אונדזער שטימע

Our Voice

בול צדק
בירושלים
התשכ"א

עמ' 10-11

גיליון מס' 4
חג הפסח תשע"ב

אפריל 2012

מכתבים למערכת

שלום חברים,

רציתי לחלוק עמכם את רשמיי מהביקור שהתקיים לאחרונה בייד ושם.

התחלנו בתערוכה "אין משחקים ילדותיים". התודענו לעולמם של הילדים בתקופת השואה - משחקים, דמיון וציורים.

לאחר מכן ביקרנו בתערוכה "עימדי ניצבים כאן בשעה זו שישה מיליון קטגורים" לציון 50 שנה למשפט אייכמן.

שני הסיורים היו מלווים במקצועיות ורגישות מיוחדת לקבוצה שבקירבה נכחו גם ניצולי שואה.

גולת הכותרת הייתה הרצאתה של נעמה גליל מנהלת מחלקת

הדרכה, שהתמקדה בחיילי גח"ל ומח"ל, והאירה עינינו בנושא שאין מרבים לדבר בו.

תודה לארגון בלזן בישראל על היוזמה. תודה מיוחדת ליוכי ריץ, שאירגנה וליוותה את הטיול תוך תשומת לב לכל פרט ולכל אחד.

ישר כח!

בברכת חג פסח שמח

מרים בסמן

חברים יקרים,

הזמן חולף והנה אנו עומדים כבר בפתחו של הגיליון הרביעי של "הקול שלנו" - "אונדזער שטימע" המחודש.

גיליון 4 יוצא לאור בערב פסח - לקראת יום השחרור ה-67 מברגן-בלזן שחל ב-15 באפריל.

מילדותי זכור לי 15 באפריל תמיד כיום חג. זה היה האירוע המרגש ביותר בשנה. יום השחרור נחוג בבית הורי במסיבה רבת משתתפים. הבית עטה חג. הרהיטים נדחקו לאי-שם והבית כולו הפך לאולם אירועים חגיגי. כאן למדתי מאמא כיצד לערוך ולקשט שולחן לאירוח, כיצד להכין כריכים קטנים, עשירים ומקושטים - טעימים לחיך ומושכים את העין, איך לארח בלב נכון ואוהב וכיצד להעניק את כל תשומת הלב לאורחים, שכללו כמובן את כל חבריהם משוחררי ברגן-בלזן ותושבי מחנה העקורים.

אני יכולה לחוש בחיוך שעולה עתה על פניהם של כמה מהקוראים, שהם עצמם או הוריהם היו מבאי ביתנו וזוכרים את המסיבות השמחות ושוקקות החיים. זו הייתה השמחה בהא הידיעה. וכי למה? מאחר שעבור הורינו הפך תאריך זה ליום הולדת! "ב-15 באפריל נולדנו מחדש" אמרו לנו, מדי שנה בשנה. אחי ואני התרגשנו איתם, שמחנו איתם ועם חבריהם, ואירועים אלה ליוו אותנו בילדותנו ובמהלך חיינו הבוגרים.

גם כיום, כשאני מארחת בביתי, עוברות למול עיני התמונות שלי כילדה, כשאני עוזרת לאמא וכך לומדת ממנה את אמנות האירוח. ובבחינת "והגדת לבנך" אני מעבירה את מה שלמדתי ממנה לילדי ולנכדותיי.

בגיליון הזה אני נרגשת לקטוף את פירות ההיגד הזה בכתבה שמפרסמת נכדתי הבכורה מאיה, בת 11 וחצי.

אנו ממשיכים בארגון שלנו עוד שנה של פעילות ועשייה ברוכה. לקראת ראש השנה הוצאנו את הגיליון השלישי של העיתון שלנו. לשמחתנו, העיתון זוכה לתהודה מרשימה בארץ ובחו"ל וכיום יש לנו קוראים רבים בחו"ל, ולכן אנו משתדלים לפרסם כתבות גם באנגלית. בחנוכה חגגנו יחד במסיבה עליזה ורבת משתתפים. בחדש מרץ ביקרנו בייד ושם כאורחי אגף ההנצחה (עמי 8-9). ב-22 באפריל נחגוג יחד במועדון הארגון את יום השחרור מברגן-בלזן. בראשית מאי נקיים טיול עם מיודענו משה חרמץ בעקבות לוחמי המחותרות, ועוד היד נטויה...

ומה בגיליון הפעם? הקדשנו את עמוד השער לכול ישראל חדש וחשוב - "שישה מיליון קטגורים" (עמוד השער וכתבה בעמי 10-11); ד"ר סוזאנה אורבן, ראש המחקר ההיסטורי בשירות האיתור הבינלאומי בבאד-ארולסן בגרמניה, מציגה ספרים כעדויות המגשרות בין העבר להווה (עמי 4-6); הסופרת והמחזאית נאוה סמל, בת הדור השני - כתבה על "חורבננו בפח המיחזור" (עמי 7); ד"ר אביבה טל (ברלינסקי) מספרת באופן ציורי וברגישות את סיפורו של אוסקרק (עמי 12); זאב פישלר משתף את הקוראים בחוויות שעבר במחנה ריכוז (עמי 13); וציפי קיכלר מתארת את קורותיה של רותושקה (עמי 14). נעה גולדסקי - דור שלישי (עמי 3) ומאיה בנבנישתי - דור רביעי (עמי 15) כתבות מזווית ראייה אישית. בעמוד האחרון מופיע שער "אונדזער שטימע" שציין שנה לשחרור בציור מרגש, ומודעה קטנה מתוך אותו גיליון, שהציעה פרשנות חדשנית לחג החירות בברגן-בלזן.

אני מאחלת לכולכם קריאה מהנה, ונשמח לקבל מכם כתבות וסיפורים אישיים לגיליון הבא.

חג פסח שמח ואכיבי!
יוכי ריץ-אולבסקי

הקול שלנו - אונדזער שטימע Unzer Sztyme - Our Voice

בהוצאת ארגון שארית הפליטה ברגן-בלזן בישראל
ת"ד 8199, תל אביב-יפו 61081
irgun.bergen.belsen.israel@gmail.com

עורכת ראשית: יוכי ריץ-אולבסקי
Editor-in-Chief: Jochi Ritz-Olewski

עורכים: אריה אולבסקי, שרה גולנדסקי
Editors: Arie Olewski, Sara Golandski

עיצוב והפקה: פרסום המערכת טל. 03-5567373

חברי הנהלת הארגון: אריאל יהלומי - יו"ר, זאב פישלר,
טוני דריילינגר, שרה גולנדסקי, ציפי קיכלר, יוכי ריץ-אולבסקי,
תרצה זאבי. מזכר: פיני דריילינגר

60 שנה אחרי

נעה גולנדסקי, נכדה
לצפורה וחיים פוסלושני

רק רוצה לראות מי נמצא שם", אמרה, ואחרי שנייה כבר הייתה באולם, נמשכת כאחוזת דיבוק אל בין השולחנות העגולים, מניעה בהתמוגגות את ראשה מצד לצד ושרה יחד עם הגברת על הבמה את "א יידישע מאמע". זהו, איבדתי אותה. היא אפילו לא הסתובבה כדי לנופף לי לשלום. המשכתי ללכת, נחושה להתנתק לרגע מהמסה היהודית, הקולקטיבית ורבת השנים הרובצת על כתפיי. בדרך נתקלתי בחבורת צעירים (דור שלישי בשבילכם) לפני יציאה לעיר, הצטרפתי אליהם ויצאנו לשוטט בחיפוש אחר מקום לשבת בו. לבסוף מצאנו דווקא בר אירי, ועם השתייה הלך ונרקם בינינו שיח שוצף, בלתי ניתן לעצירה ורווי צחוקים, בדיחות שחורות, חשבונות נפש ושאלות. אפשר לומר שהמונח "סיפורי סבתא" קיבל משמעות חדשה. המשכנו גם אחר-כך, על השטיח בלובי המלון. דיברנו אל תוך הלילה, הצטלמנו המון מתוך איזו דחיפות להנציח את המפגש הראשון בינינו, בידיעה שנשוב וניפגש, מוכנים כשתגיע שעתנו לרוץ עם הלפיד הבוהר במרוץ השליחים האין סופי הזה. אנחנו נושאי הזיכרון.

"עבדים היינו...", ושישים שנה מאוחר יותר עומדים העבדים כאדונים, בראש מורם, אך אין להם עניין בשמיים המתבוננים באדישות בנעשה מתחתם ושותקים. האדמה זוכה בתשומת לבם, ועליה הם מהלכים עם ילדיהם שנולדו כאן בברגן-בלזן, ועם ילדי ילדיהם, צוחקים ומרצינים לסירוגין, מתפעלים ממרבדי הדשא הירוקים ופרחי האביב שניזונים ממים רבים, שמש חמימה ודשן אנושי.

בדרך כלל, אינני נוטה לארס פואטיקה, אבל הפעם, כשישבת מול המחברת וניסיתי לצמצם לכדי טור את השבוע האחרון בו שהיתי בעיר הנובר שבגרמניה לרגל 60 שנה לשחרור מחנה ברגן-בלזן, נאלמתי דום. אין כל אפשרות וגם לא סיבה לסכם במילים ספורות את אוסף התחושות האישיות והסיפורים, אלה ששמעתי במקרה משיחה שהתנהלה באוטובוס שני ספסלים מאחורי, ואלה שסופרו לי, המתפצלים כאילן יוחסין עגף, לאין ספור תולדות, עלילות ואירועים שלא יאומנו. החלטתי להניח את כל אלה בצד לעת עתה ולהסתפק בלילה האחרון.

בסביבות השעה עשר בלילה חזרנו למלון אחרי ארבע שעות נסיעה מברלין, ברלין הקוסמופוליטית, העליזה, כור ההיתוך של אירופה, עיר שהפכה להיות בעשרים השנים האחרונות סמל לחופש ולניצחון המערב הנאור על הקומוניזם הסטוליטארי. נסענו בדרך של שדות, יערות צפופים ואגמים, מדי פעם הציץ גבוה ואדום מבין השיחים סמל מקידונלדס. כמה מהר, חשבתי, מגלידים פצעי ההיסטוריה, מעצמות קמות ונופלות, הטוב של היום הוא הרע של מחר...

"היערות האלה מעבירים בי חלחלה", שמעתי מישהי אומרת, "אני לא יכולה שלא לראות צללי אנשים כורחים מכלבים חשופי ניבים. זה קורה לי רק כאן". המשכתי להביט דרך החלון בנוף הנסוג, והבירה של הצהריים הכבידה על העפעפיים. המדריכה הסבירה משהו בגרמנית לחמישה-עשר אנשים דוברי עברית ואנגלית, אך אולי שניים מתוכם הבינו את דבריה. גם בכאומים רשמיים אף אחד לא טרח לדבר באנגלית מול הקהל שהגיע מישראל, מארה"ב ומקנדה. בדפי התרגום דובר על עידן חדש, אחווה בין בני האדם וגרמניה אחרת. היינריך היינה אמר ששפתו של אדם היא מולדתו, ונראה שגאוות העם הגרמני במולדתו עדיין גובלת בהיפּוֹרְס.

עליתי עם אימא שלי לחדר וקרסנו על המיטה. "יאללה! בואי נצא להתאוורר!", האצתי בה, וכעבור חצי שעה של שכנועים אינטנסיביים ועוד כחצי שעה התארגנות ירדנו לבר של המלון. היינו שני צעדים מהארץ המובטחת ואז ניגשה אלינו אישה זקנה וחייכנית ושאלה אם אנחנו הולכות לשירה בציבור בחדר האוכל. אימי הרימה גבה, ואני משכתי אותה בשרוול לכיוון הבר. "אני

between past and present

self-understanding as human beings, because individuals write and reflect. After liberation Jewish Historical Commissions were set up in the DP-Camps, and even After May 1933 when Nazi-Germany first piled up books to set them aflame, the destruction of human spirit was the first step towards total annihilation – and finally human bodies were burnt.

But even in ghettos and camps, people still wrote: on paper, bag rags, pieces of cloth. These words, sentences, appeals, poems, letters, reflections are an expression of self-understanding as human beings, because individuals write and reflect. After liberation Jewish Historical Commissions were set up in the DP-Camps, and even interviews were made and forms created to gather all information available.

The chroniclers show that it was important for them to leave a legacy, a wish which refers also to the Book of Exodus in the Torah: "Tell it to your son."

The books which the ITS showed in this small exhibition are expressing immediate grief and unfiltered despair. Some books are mere sad recollections, some are historical analyses; some are collections of non-structured testimonies and some are telling us about the first steps toward justice, first through the Nuremberg-trials.

All of these books are what Franz Kafka asked for in a letter to a friend: "A book must be the ax for the frozen sea within us."

In ITS, in all sections, we are daily confronted with biographies, destinies, sadness and hope. The last survivors of Nazi persecution and the Holocaust die, but books and documents and their memories bear witness of it all – we shall listen, we shall read, and we shall talk about it. So we shall take the books as witnesses which connect generations and bridge the past to the present.

Dr. Susanne Urban
Head of Historical Research
The International Tracing Service ITS
Bad Arolsen, Germany

Books as testimonies – a bridge

Dr. Susanne Urban

On initiative of the USA, the Soviet Union, Great Britain and China together with 44 other countries established in the White House in Washington on November 9, 1943 the "United Nations Relief and Rehabilitation Administration" (UNRRA). With the allied victory foreseeable, it was also obvious to the Allied forces that countless civilians, persecuted, incarcerated and uprooted by the Nazi politics, would be in need for rehabilitation, care and repatriation after liberation. Information on the Holocaust, Mass Murder and the camps had spread to the Allied – not to mention the first camps which were liberated in late summer 1944. The uprooted individuals were defined already in 1944 as "Displaced Persons". UNRRA was the first ITS' predecessor. The ITS was up to 1955 under Allied responsibility. In 1955 a treaty was agreed upon to shape the future of the ITS. Situated on the soil of the Federal Republic of Germany, the ITS got a very unique structure: the International Commission as the ITS' executive board was set up (member states are Belgium, France, Greece, Israel, Italy, Luxemburg, Netherlands, Poland – which became a member state after the end of the Communism, United Kingdom, USA and the Federal Republic of Germany). Germany is by treaty committed to finance the ITS. The Directorate was handed over to the International Committee of the Red Cross (ICRC). Since the end of 2007 the ITS archives are open for research. On December 8, 2011 a new agreement was signed for the ITS. It will remain an organization with international character and the ICRC will withdraw from the ITS management in January 2013.

Today's ITS transforms into an international centre for documentation, information and research about persecution, forced labour and the Holocaust carried out by Nazi-Germany; it documents the fate of Millions Nazi-victims and those who survived. The organization is committed to values such as democracy, freedom, human dignity and respect.

The ITS' core tasks are:

- Clarification of victims' fates and the search for family members; information for survivors and their families as well as to institutions which handle e.g. restitution;
- Safe-keeping, conservation and restoration of documents.
- Research, Education and Remembrance.

For learning more about the aims and what the ITS offers, see under:

Homepage:

<http://www.its-arolsen.org/en/homepage/index.html>

Humanitarian Inquiries:

http://www.its-arolsen.org/en/requests_of_victims_and_family_members/index.html

Archives:

<http://www.its-arolsen.org/en/archives/index.html>

Research and education: http://www.its-arolsen.org/en/historical_research/index.html

The ITS runs a library which was already set up in 1945. During the 1970s up to the opening in 2007 no active acquisition of books was done. But despite this, early publications which were written and published in the first immediate years after liberation were to be found in the ITS library. These books were gathered in a small exhibition which was first shown in December 2010 in Bad Arolsen together with the Museum and a historical association. From there these books were brought to Frankfurt am Main, where they were on display in November 2011. The books were divided in sections such as "Camps", "Ghettos", "Resistance", "She'erit Hapleita", "Tracing Beloved ones" and "Nazi-Crimes against humanity and Justice".

Books on display were e.g.: Irmgard Litten, A mother fights Hitler, London 1940; Die Judenausrottung in Polen IV: Das Martyrium des Warschauer Ghetto (engl.: The annihilation of the Jews in Poland IV: The martyrdom of the Warsaw Ghetto) edited by Abraham Silberschein, Publisher of the Relief Committee for Warstricken Jewish Population, Geneva 1944; Rudolf Reder, Bełzec, Książki Wojew Zydowskiej Komisij Historycznej Krakowie Nr 4, (engl.: Annihilation Camp Belzec, edited by the Jewish historical Commission, Volume 4), Kraków 1946; Berlin AJDC Tracing Office 1945-1947, by Larry Lubetsky, Berlin, Germany 1948, Edition 150, Copy 98; Zagłada Zydostwa Polskiego. Album Zdjęć/ Extermination of Polish Jews. Album of Pictures, Preface by Philip Friedman, Introduction by Gershon Taffet, Album 1, Łódź, 1945; Our Destruction in Pictures, collected and edited by: Rafael Olewski, Dawid Rosental, Paul Trepman, Under the auspices of the Central Committee of the Liberated Jews of the British Zone, Published by „Our Voice“, Bergen-Belsen, December 1946.

All these books and publications – and much more which are not mentioned here – are also memorials, not mere books.

After May 1933 when Nazi-Germany first piled up books to set them aflame, the destruction of human spirit was the first step towards total annihilation – and finally human bodies were burnt.

But even in ghettos and camps, people still wrote: on paper, bag rags, pieces of cloth. These words, sentences, appeals, poems, letters, reflections are an expression of

ספרים כעדויות - גשר בין עבר להווה

ביניהם נמצא גם "חורבנו בתמונות", שנאסף ונערך על ידי רפאל אולבסקי, דוד רוזנטל ופאול טרפמן, בחסות הוועד המרכזי של המשוחררים היהודיים באיזור הבריטי, ופורסם על ידי "אונדזער שטימע", ברגן-בלזן, דצמבר 1946.

כל הספרים והפרסומים האלה - ועוד רבים שאינם מוזכרים כאן - הם גם אנדרטאות, לא ספרים בלבד.

אחרי מאי 1933, כאשר לראשונה הנאצים בגרמניה ערמו ספרים כדי להעלות אותם בלהבות, ההרס של הרוח האנושית היה הצעד הראשון לקראת השמדה מוחלטת - ולבסוף נשרפו גם גופות אדם.

אבל גם בגטאות ובמחנות, אנשים עדיין כתבו על פיסות נייר, סמרטוטים, חלקי בגדים. מילים, משפטים, בקשות, שירים, מכתבים והרהורים אלה הם ביטוי של הבנה עצמית כבני אדם, כי אנשים כותבים ומרהרים. לאחר השחרור הוקמו וועדות היסטוריות יהודיות במחנות העקורים, ואפילו התקיימו ראיונות ונוצרו טפסים כדי לאסוף את כל המידע הזמין.

ההיסטוריונים מלמדים כי היה חשוב להם להשאיר מורשת, רצון אשר גם מתייחס לכתוב בספר "שמות" בתורה: "והגדת לבנך".

הספרים ש-ITS הציגה בתערוכה הקטנה הזאת מביעים צער מידי ויאוש אמיתי. בספרים מסוימים יש זיכרונות עצובים בלבד, באחרים יש ניתוחים היסטוריים, חלקם הם אוספים של עדויות בלתי מובנות וחלק מספרים לנו על הצעדים הראשונים לקראת צדק, בתחילה כמשפטי נירנברג. כל הספרים האלה הם מה שפרנץ קפקא ביקש במכתב לחבר: "ספר צריך להיות גרזן לים הקפוא שבתוכנו".

ב-ITS, אנחנו נתקלים בכל המחלקות מדי יום בביורגרפיות, גורלות, עצבות ותקווה. הניצולים האחרונים של רדיפות הנאצים ושל השואה מתים והולכים, אבל ספרים, מסמכים וזיכרונותיהם נושאים את העדות לכל זה - עלינו להקשיב, עלינו לקרוא, ועלינו לדבר על זה. כך נוכל להתייחס לספרים כעדים אשר מקשרים דורות ומגשרים בין העבר להווה.

ד"ר סוזאנה אורבן
ראש המחקר ההיסטורי
שירות האיתור הבינלאומי ITS
באד ארולסן, גרמניה

ד"ר סוזאנה אורבן, גרמניה

ביוזמת ארה"ב, ברית המועצות, בריטניה וסין, יחד עם 44 מדינות אחרות הוקמה בבית הלכן בווינגטון ב-9 בנובמבר 1943 "סוכנות האו"ם לרווחה ושיקום" (אונר"א). עם הניצחון הצפוי של בעלות הברית, היה גם ברור לבעלות הברית כי אזרחים רבים מספור שנרדפו, נכלאו ונעקרו ממקומם ע"י המדינות הנאציות, יהיו זקוקים לטיפול ושיקום, ולהחזרה למולדתם לאחר השחרור. מידע על השואה, הרצח ההמוני והמחנות הגיע אל בעלות הברית - שלא לדבר על המחנות הראשונים אשר שוחררו בסוף קיץ 1944. אנשים שנעקרו ממולדתם הוגדרו כבר בשנת 1944 כ"עקורים".

אונר"א היה קודמו הראשון של ארגון ITS שהיה עד 1955 באחריות בעלות הברית. בשנת 1955 נחתם הסכם לעיצוב העתיד של ITS. המוסד ממוקם על אדמת הרפובליקה הפדרלית של גרמניה, ויש לו מבנה ייחודי מאוד: הנציבות הבינלאומית הוקמה כ"מועצת המנהלים" של ITS (המדינות החברות הן בלגיה, צרפת, יוון, ישראל, איטליה, לוקסמבורג, הולנד, פולין - אשר הפכה למדינה-חברה לאחר עידן הקומוניזם, בריטניה, ארה"ב, והרפובליקה הפדרלית של גרמניה). גרמניה מחוייבת לפי ההסכם לממן את ITS. הדירקטוריון נמסר לידי הוועד הבינלאומי של הצלב האדום (ICRC).

מאז סוף 2007 הארכיונים פתוחים למחקר. ב-8 בדצמבר 2011 נחתם הסכם חדש אודות ITS. הוא יישאר ארגון בעל אופי בינלאומי אולם הצלב האדום יעזוב את הנהלת ITS בינואר 2013.

כיום ITS הוא מרכז בינלאומי לתיעוד, מידע ומחקר על רדיפה, עבודת-כפייה והשואה שביצעה גרמניה הנאצית. הוא מתעד את גורלם של מיליוני קורבנות הנאצים ושל אלה ששרדו. הארגון מחויב לערכים כמו דמוקרטיה, חופש, כבוד האדם וכבוד הדדי.

משימות הליבה של ITS הן:

בירור גורלם של הקורבנות וחיפוש אחר בני משפחה; מידע עבור ניצולים ובני משפחותיהם, כמו גם עבור המוסדות המטפלים לדוגמה בהשבת פיצויים; משמורת, שימור ושחזור של מסמכים; מחקר, חינוך וזיכרון.

כדי ללמוד יותר על המטרות ועל מה ש-ITS מציע, ראו:

דף הבית: <http://www.its-arolsen.org/en/homepage/index.html>

פניות הומניטריות:

http://www.its-arolsen.org/en/requests_of_victims_and_family_members/index.html

ארכיון: <http://www.its-arolsen.org/en/archives/index.html>

מחקר וחינוך: http://www.its-arolsen.org/en/historical_research/index.html

ITS מפעילה ספרייה שהוקמה כבר בשנת 1945. במהלך שנות ה-70 ועד לפתיחת הארכיונים בשנת 2007 לא התבצעה רכישת ספרים. אבל למרות זאת, הפרסומים המוקדמים אשר נכתבו ופורסמו בשנים הראשונות מייד לאחר השחרור נמצאו בספריית ITS. ספרים אלה נאספו לתערוכה קטנה אשר הוצגה לראשונה בבאד ארולסן בדצמבר 2010 בשיתוף עם המוזיאון ועם אגודה היסטורית. משם הובאו הספרים האלה לתצוגה בפרנקפורט בנובמבר 2011. הספרים סווגו לנושאים כגון "מחנות", "הגטאות", "התנגדות", "שארית הפליטה", "איתור קרובים" ו"פשעי הנאצים נגד האנושות והצדק".

חורבנו בפח המיחזור

נותרנו במחלוקת.

הוא אמר: את מדברת על הזיכרון כאילו הוא יצור חי.

הסתרתי ממנו שלפעמים נדמה לי שהזיכרון נושם.

ימים אחדים לאחר שהגיע אלי האלבום מהמסלוקה, פנה אלי ניצול שואה וביקש שמכאן ואילך אקרא לו "שורדי". הרמיזה לנס שמוכמנת במילה "הצלה", אינה נוחה לו. ככל שאירועי הזוועה מתרחקים, מתחוויר לו שאין מדובר בפרק שתם ונשלם ביום השחרור.

האיש הישיר את עיניו ואמר: כל יום אני שורד מחדש.

הצדעתי לו. כשם שאני משתאה מול מבחן ההישרדות היומיומי של אמא שלי. מאבא, שחצה בגיל של בני התרמילאי את טרנסניסטריה, אזור הגירוש של יהודי רומניה, כדי לקבץ את השורדים, למדתי להתעקש על המלאכה המפרכת של הַזְכָּר, גם אם היא לעתים, כפויית טובה.

עוד הספקתי להראות לאבא לפני מותו את האלבום. האושר בעיניו. הוא חשב שקומץ הדפים ניצל בנס.

מדי פעם, אני מוצאת את עצמי מורידה את האלבום מהמדף שמול המחשב. אולי ניסו השורדים לחבר מחדש רצף כלשהו מן התווה ובוהו של חייהם, ולסמן את ציר הזמן, כדי להחזיר לעצמם את האמונה במושג "עתיד". גם שם בחרו להוצאה לאור שלהם: "הקול שלנו". כבר במועד המוקדם ההוא, בעוד הגוף והנפש מדממים, הייתה זו התרסה כנגד השכחה, או ההשכחה. המילה 'הכחשה' עדיין לא הייתה קיימת. אותן אותיות בחילוף מתעתע.

כאילו ידעו מראש...

אין לי מושג כמה זמן התנדנד אלבום ברגן-בלון כחריץ של פח המיחזור, חלקו בפנים, חלקו בחוץ, בין שמיים וארץ. כבר אי אפשר היה להבדיל בין פגעי העת הראשונה והאחרונה. אני לעולם לא אדע אילו ידיים נגעו בדפים לפני ובאיה "כויידעם" נשמר "חורבנו בתמונות" עד שהושלך. השער המצויר קרוע וזרוע כתמים, אולי דמעות. וגם הדף החותם את האלבום חסר, כמו לומר לי - או להטיח בפרצוף - איך הזיכרון הולך ונגרע.

"אוצר המלים של האדם אין בו כדי למסור את כל מעשי הזוועה והאימה של המציאות ההיטלרית. אולם למרות זאת, ינסו נא כולם לספר ולמסור בעל פה ובכתב..."

קוראת שוב ושוב את דברי העורכים - ספק בקשה, ספק תחנון - בארבע שפות מקבילות. כאילו שיגרו פתק בבקבוק אל העולם העתידי.

למרות שהתפתיתי לא אחת למסור את המסמך היקר הזה למוזיאון - שם משכנו הסופי והראוי - עדיין אינני מסוגלת להיפרד ממנו. אולי זה מקומו בעת הביניים הזו - דמדומי חייהם של השורדים - כשהוא חבוק בין ספרים רגילים, על גבי כוננית מתעקמת, מתגבב לו בחיק החולין הישראלי.

מלאכת הַזְכָּר הקטנה שלי. ככה אני מעדיפה אותה.

נאוה סמל היא סופרת, מחזאית וכותבת שירה, ילידת יפו. פרסמה שבעה עשר ספרים, מחזות, שירה, ליבריות לאופרה ותסריטים. יצירותיה תורגמו לעשר שפות, וזכו בפרסים בינלאומיים, ביניהם National Jewish Book Award בארה"ב, פרס סופרות אגן הים התיכון בצרפת, ופרס הרדיו האוסטרי. בשנת 2007 זכתה נאוה בפרס "אשת השנה בספרות" של העיר תל אביב. לא מכבר יצא לאור ספרה החדש "ראש עקום".

פורסם באתר של המחברת ובידיעות אחרונות.

נאוה סמל

האלבום התגלה בתוך פח המיחזור. ידידה התקשרה לאחר שחילצה אותו מלוע הצפרדע הירוקה. בשל גודלו, לא הצליח מי שביקש להיפטר מן האלבום לשלשל אותו לחריץ, ולכן שרד.

כך הגיע אלי בשנת 2000 אלבום מ-1946 שיצא לאור עוד במחנה ברגן-בלון. בעמוד הראשון נרשם: "חורבנו בתמונות", נלקט ונערך בידי רפאל אולבסקי, פאול טרפמן ודוד רוזנטל, ששרדו את הזוועה. המו"ל: הוועד המרכזי ליהודים המשוחררים באזור הבריטי. בארבע לשונות הודפס האלבום, זו לצד זו. אידיש, גרמנית, אנגלית ועברית.

"אפשר וחורבן יהדות מזרח אירופה ימצא את ביטויו בזמן מן הזמנים, בהיסטוריה ובעולם הספר, אך על פי שקשה להאמין בזה", כתבו שלושת העורכים בדצמבר 46 בעברית יפהייה ומכמירת לב. איך במועד המוקדם ההוא, כבר היו מודעים לאוזלת הזיכרון, ובכל זאת, מיהרו לאסוף את העדויות המצולמות והחלו מיד במלאכה המפרכת של הַזְכָּר.

נייר חום גם ופשוט. השער מצויר ביד, קודח בצבעי להבה ושחור. הדפים מודבקים בסרט שחור ועליהם צילומי שחור-לבן דהויים מגיטאות לוודי, בנדיו, ורשה, פיוטריקוב, ממחנות ההשמדה ומבורות המוות. הכותרות לקוניות, מזקקות זוועה למלים מדודות. "גוועים מקור ומרעבי", "התעמלות לפני המוות בחדר הגז".

ידידתי שחילצה את האלבום מן הפח, הוסיפה שאלה מקטרגת:

מה יש לך שאת מתעסקת כל הזמן בעבר?

שאלה טובה.

כל תשובה תישמע כהצטדקות.

איש נשוא פנים שפגשתי, התעקש כי הדרך הנאותה להעברת זיכרונות כמוה כמסירת שלטון, באופן רשמי ומרוסן.

התווכחנו. אמרתי לו שאני חסידת הזיכרון המשוטט, היחפן, זה שחומק ממסגרות ומבליח אגבית מתוך היום יום.

ביקור מרגש ב"יד ושם"

אריה אולבסקי

משפחה וידיד אשר השתתפו בקרבות, זמן קצר לאחר השחרור ממחנות הריכוז. סיפורים מרתקים אודות גבורתם של האוּדִים המוצלים מהאש על אדמת ישראל הביאו לסקירה קצרה אודות היחס המשפיל שזכו לו הניצולים בהגיעם ארצה.

הרצאה זו סיכמה את היום בכך שהצביעה על היחס המחפיר של החברה הישראלית הצעירה כלפי שארית הפליטה, אשר השתנה בהדרגה ובעוצמה לאחר משפט אייכמן. הייתה זו חווייה היסטורית קולקטיבית שאישרה את סיפורי הזוועה של שארית הפליטה, והביאה בהדרגה להכרת החברה הישראלית בגבורתם של הניצולים.

כמה עשרות מחברי ארגון ברגן-בלזן בישראל זכו לחווייה מרגשת בעת ביקורם במחצית חודש מרץ 2012 בשתי תערוכות ב"יד ושם" בירושלים, כאורחים של אגף ההנצחה ב"יד ושם".

כמסורת הארגון מאז היווסדו, עלו גם הפעם חברי הארגון, דור ראשון, שני ושלישי אל ירושלים. בביקור יום קריר וערפילי התקבלה הקבוצה בחמימות בידי **נעמה גליל**, מנהלת מחלקת ההדרכה ב"יד ושם".

הסיור כלל הדרכה מרשימה בתערוכות **"עימדי ניצבים כאן בשעה זו שישה מיליון קטגורים"** - תערוכה במלאת יובל למשפט אייכמן, ו**"אין משחקים ילדותיים"** - עולםם של ילדים בתקופת השואה.

התערוכה לציון יובל למשפט אייכמן הביאה לפרץ רגשות מצד ניצולים וניצולות, הדור הראשון, אשר חוו את מוראות התקופה על בשרם. הם עמדו עתה מול המפלצת הנאצית המחייכת, והביטו בעיניים כלות במדי ה"אס-אס", ככובע, במגפי העור השחורים, בסרט הזרוע האדום שעליו צלב הקרס, ובפיגיון שנחגר בשעתו על המותניים.

סקירה מהירה ורגישה של חטיפת אייכמן, הבאתו לחקירה והעמדתו לדין בירושלים פתחה אצל חברינו את מגוף הרגשות והזכרונות, ודמעות זלגו על פניהם בהיזכרם בעברם. הניצולים והניצולות השמיעו סיפורים שבאו מן הלב ונותרו תלויים באוויר, וכמעט שלא נותרה עין יבשה למשמע הסיפורים המדהימים.

התערוכה על הילדים בתקופת השואה הציגה עובדות, מספרים וסיפורים שלא ייאמו. חלק מהמבקרים שלנו חווה על בשרו מאורעות דומים. לכולם, ללא יוצא מן הכלל, נצבט הלב למראה המוצגים בעיקר הבובות של הילדים התמימים, ולמשמע הסיפורים אודותיהם מפי המדריכות.

לאחר הפסקה קלה לכיבוד, האזינו החברים להרצאתה המאלפת של נעמה גליל בנושא **"אנחנו פה" - ניצולי השואה במאבק להקמת המדינה**. גם כאן היו מבין הנוכחים אשר נטלו חלק במלחמת העצמאות במסגרת גח"ל או מח"ל או שהיה להם קרוב

An Exciting visit to Yad Vashem

Arie Olewski

Several dozen members of the Organization of Bergen-Belsen Israel participated in an exciting experience during their visit in mid-March 2012 in two exhibits at Yad Vashem in Jerusalem, as guests of the Yad Vashem Memorial Division.

According to the tradition of the organization since its inception, the organization's members of the first, second and even third generation, travelled to Jerusalem. On a cool and misty Friday morning the group was warmly welcome by Naama Galil, Training Director at Yad Vashem.

The tour included an impressive guidance at the exhibition "With me here at this time stand six million accusers" marking 50 years since the Eichmann trial, and at the exhibition of "No Child's Play"- the world of children during the Holocaust.

The exhibition of 50 years of Eichmann trial brought an eruption of emotions of the survivors who personally experienced the horrors of the period. They faced the smiling photo of this Nazi monster, and looked with terrified eyes at the SS uniform: a hat, black leather boots, a red armband with a swastika, and a dagger.

A most sensitive review - of the kidnapping of Eichmann from Argentina and bringing him in to Israel for interrogation and then his trial in Jerusalem - brought tears to the eyes of our friends as emotions flooded them with memories of their past. Survivors told stories coming from their hearts, and hardly there was a dry eye hearing these amazing personal stories.

The exhibition of children during the Holocaust has presented facts, figures and stories that sound

unbelievable. Some of our visitors had experienced similar events. Everyone without exception twinge at the display of the real dolls of the innocent children, and at the stories told about them by the guides.

After a slight pause, we listened to the enlightening lecture by Naama Galil entitled "We're here - Holocaust survivors fight for the freedom of Israel". Here, too, there were among those present people who took part in the War of Independence or who had a relative and friend who participated in the battles, shortly after the liberation of concentration camps. Fascinating stories about the bravery of these shady ashes from the Nazi fire fighting for the state of Israel led to a brief overview of the abuse they had won by the Sabres when they made Aliya.

This presentation concluded the day by pointing out the mistreatment of the young Israeli society toward the survivors, which changed gradually and intensified after the Eichmann trial. This was the collective historical experience which approved the horror stories of the survivors, and gradually brought the Israeli society to recognize the bravery of the survivors.

בול צדק בירושלים, התשכ"א

תיאור הבול

בבול נראה - על רקע "דף עד" של "יד ושם" - ציורו של מירון סימה ובו האצבע המאשימה של גדעון האוזנר - היועץ המשפטי לממשלה והתובע במשפט. מירון סימה הוזמן באופן בלעדי לרשום את דיוקנאות המשתתפים במשפט.

משפט אייכמן כאירוע היסטורי נמשך כמעט שנתיים. ראשיתו של האירוע לכנסת ב-23 במאי 1960 עת הודיע ראש הממשלה דוד בן-גוריון לכנסת הנרעשת: "עלי להודיע לכנסת כי לפני זמן מה נתגלה ע"י שירותי הביטחון הישראליים אחד מגדולי פושעי הנאצים, אדולף אייכמן, האחראי, יחד עם ראשי הנאצים, למה שהם קראו בשם "הפתרון הסופי של בעיית היהודים", כלומר - השמדת ששה מיליונים מיהודי אירופה. אדולף אייכמן נמצא כבר במעצר בארץ, ויעמוד בקרוב למשפט בישראל, כהתאם לחוק עשיית דין בנאצים ובעוזריהם, תשי"ו-1950". התגובה להודעה הייתה זעזוע ציבורי, מהחזקים ביותר שעברו על הישראלים מעודם.

משפטו של אייכמן נפתח כמעט שנה תמימה לאחר הודעה זו - ב-11 באפריל 1961. ההליך בבית המשפט המחוזי נמשך עד מחצית אוגוסט 1961. פסק הדין המרשיע ניתן ב-12 בדצמבר 1961. שלושה ימים מאוחר יותר נגזרה עליו מיתה על פי החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם.

ב-29 במאי 1962 אייכמן הגיש ערעור על גזר הדין לבית המשפט העליון; הערעור נדחה. גם נשיא המדינה לא נעתר לבקשת החנינה. אור ליום 31 במאי 1962, כמעט שנתיים לאחר הודעתו של בן-גוריון, הוצא אייכמן להורג בתלייה בכלא רמלה. גופתו נשרפה ואפרו פוזר בים מחוץ למים הטריטוריאליים של מדינת ישראל.

כחייה של כל אומה ובחיו של כל דור מתרחשים לעיתים אירועים מעצבי תודעה - חוויות שרישומן אינו נמחק מהתודעה כמשך שנים רבות. משפט אייכמן, מהאירועים המתוקשרים ביותר בתולדות המדינה, הוא אירוע מסוג כזה. בבסיסו ניצבו שני האירועים המרכזיים בתולדות עם ישראל במאה ה-20: השואה והקמת מדינת ישראל. במהותו התגבשו שתי הבנות-יסוד: האחת - אודות משמעותה של מדינה יהודית ריבונית, שרק עם הקמתה התאפשר לעם היהודי לשפוט את מי שהרע לו; והשנייה - המעבר ההכרתי שעברו הישראלים ביחס לשואה ממצב של מידע למצב של ידיעה.

במשפטי נירנברג, שניהלו בעלות הברית מיד לאחר המלחמה, נחשף לציבור חלק ניכר מהמידע. באותה עת, מהותו טרם הופנמה או הובנה כהלכה. במשפט אייכמן הפך מידע זה לידיעה.

שתיים מתוצאותיו ארוכות הטווח של תהליך זה היו השינוי במעמד הציבורי של ניצולי השואה, שהפכו לגשר החי שבין הישראלים לעברם; והשינוי במקום המרכזי שתפסה מאז השואה בזהותם הלאומית של הישראלים, כמו גם בשיח הציבורי, המשפטי, המוסרי, החינוכי והתרבותי בעולם ובישראל כאחת.

פרופי חנה יבלונקה
(מתוך עלון הבול, באדיבות השירות הבולאי, דואר ישראל)

ציור הבול באדיבות אוסף המשכן לאמנות, עין חרוד.
ציור זה מתייחס לבריו של האוזנר:

"במקום זה, בו אני עומד לפניכם, שופטי ישראל, ללמד קטגוריה על אדולף אייכמן - אין אני עומד יחידי; עמדי ניצבים כאן בשעה זו שישה מיליון קטגורים, אך הם לא יוכלו לקום על רגליהם; לשלוח אצבע מרשיעה כלפי תא הזכוכית ולזעוק כלפי היושב שם: אני מאשים, מפני שעפרם נערם בין גבעות אושוויץ ושדות טרבלינקה, נשטף בנהרות פולין וקבריהם פזורים על פני אירופה לאורכה ולרוחבה. דמם זועק, אך קולם לא יישמע. אהיה על כן אני להם לפה ואגיד בשמם את כתב האישום הנורא."

עיצוב הבול והמעטפה: ליאת דסוא
עיצוב חותמת: דויד בן-הדור

Justice in Jerusalem, 1961

As an historic event, the Eichmann trial lasted two years. It began on 23 May 1960, with Prime Minister David Ben Gurion's astonishing announcement to the Knesset: "I would like to inform the Knesset that some time ago Israel's Security Service ascertained the whereabouts of one of the greatest Nazi criminals, Adolf Eichmann, who was responsible, together with the Nazi leaders, for what they called "The Final Solution of the Jewish problem" i.e. the murder of six million European Jews. Adolf Eichmann is now under arrest in Israel and will soon stand trial here, in accordance with the Nazi and Nazi Collaborators (Punishment) Law, 5710-1950."

This announcement rocked the Israeli public in a way that few things ever did.

The trial opened nearly a year later, on 11 April 1961. The District Court proceedings continued through mid-August and the guilty verdict was handed down on 12 December 1961. Three days later Eichmann was sentenced to death under the Nazi and Nazi Collaborators (Punishment) Law.

Eichmann's appeal to the Supreme Court was rejected on 29 May 1962 and the President did not accept his request to be pardoned. In the early morning hours of 31 May 1962, two years after Ben Gurion's announcement, Eichmann was hanged at Ramla prison. His body was cremated and the ashes were scattered at sea outside the State of Israel's territorial waters.

Events that shape public consciousness occur in every nation and every generation – experiences that continue to impact that consciousness for many years. The Eichmann trial, one of the most publicized events in Israeli history, was such an event. It was linked to the two key events in the history of the Jewish people in the 20th century – the Holocaust and the establishment of the State of Israel. And it led to two basic understandings. The first was related to the significance of having a sovereign Jewish state, only after the establishment of which, were the Jewish people able to bring to justice those who had caused them harm. And the second was the transition that Israeli consciousness went through regarding the Holocaust, from a state of information to a state of knowledge.

The Nuremberg trials, conducted by the Allies immediately after WWII, revealed a large portion of the information to the public. But at that time the essence was not yet internalized or understood properly. The Eichmann trial turned that information into knowledge.

Two of the long term consequences of this process were a change in the public standing of Holocaust survivors, as they became the living bridge between Israelis and their past, and a change in the central place that the Holocaust has occupied ever since in Israelis' national identity as well as in the public, legal, ethical, educational and cultural discourse in the world and in Israel alike.

Prof. Hanna Yablonka

From the leaf of the stamp; courtesy Israel Philatelic Service

Description of the Stamp

The stamp features – on the background of Daf Ed (Page of Testimony) of Yad Vashem - a drawing by Miron Sima depicting the accusing finger of Gideon Hausner, the Attorney General of Israel and trial prosecutor. Miron Sima was invited exclusively to draw portraits of the trial participants.

The drawing appears courtesy of the Museum of Art collection, Ein Harod.

The drawing relates to the words spoken by Hausner, "When I stand before you, oh judges of Israel, to lead the prosecution of Adolf Eichmann, I do not stand alone. With me here are six million accusers. But they cannot rise to their feet and point an accusing finger at the man in the dock with the cry "J'accuse!" on their lips. For their ashes are piled high on the hills of Auschwitz and in the fields of Treblinka and washed away in the rivers of Poland. Their graves are scattered throughout Europe. Their blood cries out, but their voices are not heard. Thus I shall speak for them. In their name I shall unfold this terrible indictment".

אני שמח שזכיתי להשפיע על כל הליך הנפקת הבול, כבן דור שני לאנשי שארית הפליטה, ולכבוד:

אבי רפאל אולבסקי ז"ל, יו"ר ארגון שארית הפליטה ברגן-בלזן בישראל, ואמי רחלה זלמנוביץ-אולבסקי ז"ל, שניגנה בתזמורת הנשים באושוויץ.

דודי מצד אמי - דב זלמנוביץ הי"ד שנפל במרד הזונדרקומנדו באושוויץ.

דודי מצד אבי - הרב ישראל-משה אולבסקי זצ"ל, "הרב מ-צ'לה" בגרמניה, ששיקם את הקהילה היהודית לאחר השואה.

ותיבדל לחיים ארוכים - אחותי יוכי ריץ-אולבסקי, ילידת מחנה העקורים ברגן-בלזן, וכיום בהנהלת הארגון.

אריה אולבסקי

הילד בסל הכביסה

אביבה טל (ברלינסקי)

בערלינסקי. אים רירן מיר נישט אן. נלא, זהו הילד של הלה ברלינסקי. אנו לא ניגע בו! הקולות והמגפיים הלכו והתרחקו ואחרי זמן קצר נפתח מכסה הסל ואוסקֶקֶק ראה את פניהן של אמו, רוזיה, ושל דודתו, הֶלֶה, כשהן בוכות וצוחקות כאחד. הייתה זו אחת מאקציות הילדים בגטו פּוֹטְרָקוֹב. היו עוד אקציות ילדים, ולאחריהן אקציות של סבתות ואמהות, אך אוסקֶקֶק המשיך לשהות במקום מחבואו, ואמו ודודתו המשיכו לחייך אליו לעת ערב.

יום אחד באו המגפיים לקחת את סבתא. זמן קצר אחר כך לקחו אותו אמו ודודה הֶלֶה לתחנת רכבת מלאה נשים ומעט ילדים. ליד הרכבת עמדו גברים נעולים במגפיים. הפעם לא כולם צעקו אלא חלקם עמדו ובכו אל מול הנשים. חלק צעקו "מאָמֶע! מאָמֶע! [אמא! אמא!]", חלק צעקו שמות של נשים או ילדים. מהם לא בא איש להיפרד. רק אחד הגברים לבושי הבגדים השחורים עם סרט על השרוול דיבר עם דודה הֶלֶה וביקש ממנה שתשמור על אמו בדרך. הוא הוסיף ואמר לה "גנעדענק, אז איך האב נישט גע לאט נעמען דיין קינד נזיכרי שלא הרשיתי לקחת את ילדך!".

הרכבת יצאה לדרך ונסעה שעות ארוכות. כולם היו רעבים וצמאים. בקרון עמדו ריחות נוראים. את אוסקֶקֶק החזיקה פעם אמו ופעם דודה הֶלֶה. מפעם לפעם הן ניגשו לאשה זקנה ששכבה מעולפת על רצפת הקרון החלקלקה. כשעצרה הרכבת ונשמעו נביחות כלבים וצעקות בגרמנית "החוצה! החוצה! מהר! מהר!", תפסה דודה הֶלֶה את הילד, הכניסה אותו מתחת למעיל הגברים הגדול שאותו לבשה וקשרה אותו על גופה, כשהיא מזהירה אותו לא לזוז ולא להשמיע קול. היא ירדה במדרגות הקרון, עמדה בשורת הנשים ואיתן צעדה לעבר הצריפים כשאמו הולכת קרוב אליה ולוחשת לו לשתוק.

אוסקֶקֶק שרד גם את מחנה הנשים ראָוֶנסְבְּרִיק והגיע עם אמו ודודתו לברגן-בלזן. הוא שוחרר יחד איתן ביום השחרור 15 באפריל 1945.

אחרי השחרור התברר כי אביו ניצל ונמצא במחנה הגברים הסמוך. זמן קצר לאחר מכן הגיע גם הדוד יעקב.

אוסקֶקֶק עלה ארצה עם הוריו שושנה ויוסף רוטנברג ושמו בישראל היה עוזר. הֶלֶה ויעקב ברלינסקי, הורי, התעכבו עוד זמן קצר ועלו יחד אתי במרץ 1952.

השנה מלאו 60 שנה לעלייה זו.

אוסקֶקֶק היה בן שלוש. בן יחיד, אהוב. יום אחד נעלם לפתע אביו ואמו המבוהלת נטלה אותו ונסעה אתו למקום שנראה לו רחוק אך לא זר לגמרי. הבית לא היה מוכר, אבל פגשו אותו סבתו, דודיו ועד מהרה הצטרפו עוד דודה ודוד אהובים במיוחד - דודה הֶלֶה ודוד יעקב. עד מהרה נעלם דוד יעקב והוא שמע את צעקותיה הצורמות של דודה הֶלֶה, שעד כה הייתה צוחקת תמיד, משחקת עמו, מלטפת, מחבקת. עתה שכבה ימים שלמים במטה ובכתה. כולם ניסו לנחם אותה, לנרדם לה לאכול, ואילו היא החביאה את פניה בכר, לא דיברה עם איש, וגם אליו לא הפנתה את פניה. כשהצליח להציץ בפניה, חש עצב גדול ופחד גדול. פניה הצעירים והיפים היו חיוורים ועיניה אדומות ונפוחות. הדמעות ירדו וירדו.

יום אחד אמרה אמו שהיא ודודה הֶלֶה חייבות ללכת לעבודה. הוא לא הבין. אבל בכל בוקר הן היו קמות כשהיה עוד חושך בחוץ, מתלבשות מהר ורצות החוצה. מאחור נראו כמו תאומות, שתיהן בלונדיות, זקופות, תנועותיהן זריזות. כשהפנו מבטן אליו לרגע כדי לנופף לשלום, ראה שני זוגות עיניים ירוקות.

הן היו חוזרות רק בערב. עייפות מאד, קפואות מקור. לפעמים היו צעקות במדרגות, קולות של מגפיים, קולות רמים של גברים, צרחות נשים ובכי ילדים. הוא מעולם לא ראה למי היו שייכים הקולות.

יום אחד, עם שחר, כשהיה עוד חושך בחוץ, העירה אותו דודה הֶלֶה ואמרה לו: "אוסקֶקֶק, היום תשב בסל כביסה במסדרון. אסור לך לדבר, אסור לך לקרוא לאף אחד. אם תשמע צעדים או קולות אל תפתח את המכסה. אתה צריך לשכב בשקט בשקט עד שאני או אמא נפתח לך את הסל".

אוסקֶקֶק לא הבין אבל מנעימת הקול של דודתו וממבטה הדואג של אמו ידע שהוא מוכרח לעשות זאת. וכך החלו ימים ארוכים שהחלו בשעות החשיכה עם בוקר והסתיימו בשעות החשיכה עם ערב. שעות ארוכות היה שוכב בתוך הסל, מכוסה בכבסים המלוכלכים כשהוא מכווץ ואינו משמיע רחש. הסל הפך לביתו.

יום אחד שמע רגיעות מגפיים על המדרגות וקולות רמים גבריים הצועקים "אַרוֹיֶס! אַרוֹיֶס! [החוצה! החוצה!]". אוסקֶקֶק לא זז וכשנעצרו המגפיים ליד הסל שלו אמר אחד הקולות: "דא מוז זיין באהאלטן א קינד, לאמיר עפענען! [כאן מוחבא ילד, בוא נפתח!]". וקול אחר אמר: "ניין, דאס איז דאס קינד פון העלא

"החטא ועונשו"

במחנה ריכוז הנובר-מילינברג ובמפעל הנומה

זאב פישלר

סיפור ראשון

במשך שש השנים של מלחמת העולם השנייה גורלי היה קשה מאד. עברתי הרבה מחנות ריכוז והשמדה ואלה הם לפי סדר כרונולוגי: גטו בוכניה, מחנה ריכוז שבניה, פוסטקוב, אושוויץ-בירקנאו, לאורה-הוטה, מאוטהאוזן, הנובר-מילינברג, צעדת המוות לברגן-בלזן, וברגן-בלזן. בגיליון "הקול שלנו" הקודם כתבתי כי מבין כל המחנות שעברתי, מחנה ברגן-בלזן נצרב בי כהתגלמות הגהינום עלי אדמות ומחנה הנובר-מילינברג קשור אצלי עם ברגן-בלזן.

החל ממחנה פוסטקוב הייתי אחד מקבוצה בת 520 עצורים, שהגרמנים כינו אותם בשם "בעלי מקצוע". בפוסטקוב הכרתי את חברי הטוב יוסף דריילינגר ז"ל, ומאז היינו חברים טובים.

יוסף, בנוסף לעבודתו הרגילה במפעל, עבד בניקוי חדרו של מפקד המחנה, ששמו היה קבקרק. יוסף, יליד גרמניה, שלט היטב בשפה הגרמנית. הוא קיבל רשות להיכנס למטבח בשעה שלוש לפנות בוקר ולהסיק את התנורים. מדי פעם הביא לי צלחת עמוקה עם מרק קמח. "המרק" היה סמיך כמו פודינג אך ללא טעם, פשוט מים עם קמח.

יוסף אמר לי לגמור את המרק עד הבוקר, כדי שאף אחד לא יראה. עזרנו אחד לשני כדי לשרוד את כל הזוועות. יהיה זכרו ברוך!

לעבודה בהנומג הלכנו בחמישיות. יוסף ואני באותה חמישייה. פעם אחת סיפר לי יוסף בדרכנו לעבודה, כי ראה במקרה מכתב שקיבל מפקד המחנה מביתו. יוסף השתוקק לזכור את כתובתו של המפקד. הוא ביקש ממני לסייע לו במשימה, ולכן היה עלי לזכור את שם העיר של מפקד המחנה ואת שם הרחוב בו גר. אחרי שחרורנו, כאשר היינו מסוגלים לעמוד על רגלינו, מסר יוסף את כתובתו של המפקד לאנגלים בברגן-בלזן.

המשטרה הצבאית האנגלית נסעה על פי כתובת זו לבית המפקד. הם פגשו אותו בביתו כהילדהיים לבוש בגדים אזרחיים ומעמיד פנים כאילו דבר לא קרה. יוסף דריילינגר הובא לביתו כדי לזהותו. כך העמידו את המפקד הפושע לדין צבאי בלינבורג. הוא נידון לעונש מוות ונתלה בחצר בית הסוהר עם עוד פושעי מלחמה.

סיפור שני

בינואר 1945 התחלנו לעבוד במפעל הנומג, אשר היה מרוחק כ-3 ק"מ ממחנה מילינברג. כל יום עברנו ברחובותיה הראשיים של הנובר, ושמחנו לראות שמחציתו של המפעל הופצה.

ביום הראשון לעבודה נשא קבקרק, מפקד המחנה, נאום בפני כל צוות העובדים, והזהיר אותם שידברו איתנו אך ורק בענייני עבודה. בכל הזדמנות הוא הציג אותנו בפני העובדים כשבויי מלחמה וכפושעים פוליטיים, הירבה לאיים ולהזהיר שאנו מסוכנים ועלולים לחבל במאמץ המלחמתי של הגרמנים.

במפעל הנומג עבדו הרבה אזרחים גרמנים ואפשר היה לחוש שלא הכל כשורה אצלם. הם היו מסתודדים ומעבירים ידיעות מהחזית. מנהל העבודה הראשי במחלקת ריתוך ומסגרות במפעל היה איש המפלגה הנאצית, ועל שרוול חולצתו ענד צלב קרס, גם כאשר לבש בגדי עבודה.

שבוע ימים אחרי שהתחלתי לעבוד בהנומג, ניגש אלי אותו מנהל העבודה ושאל אותי לשמי. הרגשתי מיד שהוא בא אלי כאילו היה רוצה לדבר איתי. הוא הסביר לי דבר-מה בקשר לעבודה ודרך אגב שאל לשמי. אמרתי לו את מספרי A-18039. והוא חזר ושאל פעם נוספת לשמי. הייתי במבוכה מכיוון שלא הורשינו וגם לא

בחתונת הזהב של סבי וסבתאי(מצד אמי) בטרמב. השנה 1930 הילד אשר עומד בצד ימין זה אני. מכל האנשים המצולמים שרדו לאחר השואה רק ארבעה אנשים.

העזנו לומר את שמנו אלא רק את המספר שקיבלנו בבירקנאו. לכן אמרתי לו בקול חנוק "פישלר וילהלם", והוא אמר לי: "הרי זה שם גרמני! מה עשית, ומה הביא אותך לכאן?" אמנם פחדתי לדבר, אך אמרתי כי לא עשיתי דבר.

הוא ענה: "הרי אתה כל כך צעיר!". אמרתי: "בן 18". למרות שהייתי שלד עצמות, היה ברור שאני צעיר. הרגשתי שהוא אינו מסתפק בתשובתי ורוצה לשמוע דבר נוסף. גיליתי אומץ לב ואמרתי לו שאני יהודי. הוא נד בראשו לאות שהבין הכל.

גם אם הציגו אותנו תמיד כפושעי מלחמה, הגרמנים ידעו גם ידעו שאנו יהודים, אלא שנוח להם היה "לא לדעת ולא להבין".

באחד הימים לאחר שיחה זו, חזר אלי אותו מנהל עבודה ורמז שישאיר לי כריכים מתחת לשולחנו.

וכך אכן היה. כל יום עד סוף חודש מרץ הניח לי כריכים באותו המקום, ומאז לא נתן לי לבצע עבודות קשות ובדרך כלל גם לא בדק כלל אם אני עובד. אולי התנהג כך מפני שהיה מודע למצבם החמור של הצבאות הגרמנים. בסוף מרץ 1945 הפסיקו לנו באמצע היום את העבודה בהנומג. עזבנו את מחנה מילינברג והתחלנו את צעדת המוות לברגן-בלזן.

אחרי השחרור מן התופת ואחרי שהתאוששתי מעט ממחלת טיפוס-הבהרות ויכולתי לעמוד על רגלי, הרגשתי חובה מצפונית ללכת אל מנהל העבודה הגרמני, שעזר לי בשלב האחרון של המלחמה, ולהביא לו מצרכי מזון. ידעתי על מצוקתם של הגרמנים לאחר התבוסה, אך לא היו לי פרטים עליו, לא ידעתי את כתובתו ולא את מקום עבודתו. נסעתי להנובר והלכתי למפעל הנומג. שאלתי בשער לשמו של מנהל העבודה במסגרות, ונאמר לי כי הוא אינו עובד עוד במפעל בגלל עברו הנאצי (מי לא היה נאצי?).

שוער שני אמר, שהוא עובד במסגריה פרטית וגם נתן לי את הכתובת. הלכתי לשם ברגל, מכיוון שהמרחק לא היה רב. היכרתי אותו מרחוק, אך הוא לא זיהה אותי - עליתי ביתיים במשקל בכמה ק"ג, הייתי לבוש היטב ואף שיער ראשי הספיק לצמוח קצת. ללא היסוס ניגשתי אליו ואמרתי לו בגרמנית "הר מייסטר". ראיתי כי האיש נבוך וכמעט שלא הביט בעיניי מרוב פחד. המשכתי לדבר ואמרתי לו, כי אני אותו וילהלם פישלר, שעבד איתו בהנומג, בתקווה שיבין שבאתי להודות לו, אולם הוא המשיך בשתיקתו וניכר היה, כי חשד בי שבאתי להטמין לו מלכודת.

לחשתי כי הבאתי עבורו מצרכי אוכל טובים, הנחתי את החבילה והסתלקתי מהמקום. מאז לא היה בינינו קשר כלשהו.

רותושקה

ציפי קיכלר

"בגטו קרקוב הייתה אקציה".

לא הבנתי כלום.

הרגשתי שזה משהו נורא.

הייתי כבת 8 כאשר שמעתי שיחה של אמי, בשה קיכלר לבית טננבאום, עם רחל השכנה, שהייתה ילידת הארץ, שתיקשרה עם אמי ביידיש.

"בגטו קרקוב הייתה אקציה. הנאצים ציוו על כל האמהות לצאת עם ילדיהן לכיכר הגטו בשעה 4 אחר הצהריים. אחותי פלה יצאה עם בתה רותושקה בת שנה ו-8 חודשים".

כך סיפרה אמה לרחל.

לא הבנתי מה זה גטו,

לא הבנתי מה זאת אקציה,

לא ידעתי מי הם נאצים.

אמא דיברה בשקט. בשלווה. כאילו מספרת אנדה.

עמדתי מאחורי סף דלת המטבח, לאחר שאמא אמרה לי לצאת כדי שלא אשמע - אבל שמעתי.

לא הבנתי. רק הרגשתי. הבטן התהפכה לי והלב קפא.

ואמא המשיכה, כשרחל לוטשת בה עיניים מבוהלות:

"התאספו שם אלפי אמהות עם ילדיהן. ואחותי פלה פלשוּבסקה עם רותושקה על הידיים. היו צעקות, בכי, פאניקה.

והם - הנאצים הרעים - לבושים במדים מצוחצחים כשאלות בידיהם אמרו: 'אין לכם אוכל לתת לילדים. יש רעב. תנו לנו את הילדים. אנחנו נדאג להם'.

הצרחות התגברו.

אף אמא לא מסרה את ילדיה, ואז הושלכו האמהות והילדים למשאיות - וזהו".

"מה זה?! שאלה רחל המבועתת את אמא.

אמא הרימה את ידה ואמרה: 'עלו בארובות'. אמא דיברה בשקט.

הייתה כמו קרחון.

רחל נמלטה.

באותו לילה התהפכתי על משכבי. צעקותיה של אמי, שלהן התרגלתי, קרעו את ליבי.

וחשבתי: אם יבואו עכשיו אנשים רעים וירצו לקחת את הילדים - האם אמא תמסור אותי?!

לקחתי את הסיפור ההזוי, המפחיד והלא נתפס הזה, ארזתי והנחתי אותו עמוק בתוך הבטן שלי.

שנים הוא שכן שם. כמו כיב. אף אחד לא ראה אותו ולא שמע אותו.

עברו שנים.

הורי נפטרו וכשפיניתי את ביתם מצאתי תמונה של רותושקה. רותושקה, שאם הייתה שורדת, הייתה היום כבת 70, בוודאי כבר סבתא לנכדים.

לזיכרה ולזכר מיליון וחמש מאות אלף הילדים שנרצחו בשואה, יזמתי הקמת אנדרטה בחולון, המורכבת ממיליון וחמש מאות אלף גולות צבעוניות, שנאספו מכל ילדי ישראל במבצע ארצי-חינוכי בחסות משרד החינוך. כל גולה מסמלת ילד אחד שנרצח.

האנדרטה תוקם בקרוב, בחולון, עיר הילדים.

ציפי קיכלר היא מנהלת "בית להיותי" בחולון וחברת הנהלה בארגון

העניין של השואה מאוד נוגע לליבי

מאיה בנבנישתי

פרטים.

כשהייתי בערך בכיתה גי סבתא יוכי ואח שלה אריה הוציאו ספר על סיפורה של סבתא רחלה, וסבתא יוכי הסכימה שאני אביא את הספר לבית-הספר. האמת היא שלא ידעתי שהמורה תירצה לספר את הסיפור (כמובן את החלקים שזה בסדר לספר לילדים), אבל היא סיפרה.

כיום כשאני בת 11 וחצי כל העניין של השואה מאוד נוגע לליבי ואני מעריכה מאוד את מאמציה של משפחתי כדי להזכיר את סבתא רחלה ובכלל את כל הנושא הזה.

מאיה היא בת לאילת ויוחנן בנבנישתי נכדה ליוכי ועודד ריץ נינה לרחלה (זלמנוביץ') ורפאל אולבסקי ז"ל

אני לא הכרתי את סבתא-רבא שלי רחלה, אבל אני מרגישה שאני מכירה.

מגיל 3 מספרים לי עליה סיפורים על איך שהיא הכירה את סבא-רבא רפאל, על הדברים שהיא הייתה אומרת, על איך שהיא תמיד נראתה מטופחת, אבל אפילו פעם אחת לא סיפרו לי על השואה. בנוסף, תמיד חם לי בלב כאשר אמא שלי אומרת שסבתא-רבא רחלה מסתכלת עליי מהשמיים עם חיוך ואומרת כמה שהיא גאה בי.

לפעמים אני אומרת לאמא או לסבתא יוכי כמה אני רוצה להכיר אותה ולמה היא כבר לא חיה?

יום אחד, כשהייתי בת 8 גיליתי בחדר העבודה של סבתא יוכי מנדולינה, אז שאלתי את אמא מה הדבר הזה. באותו רגע אמא חייכה ואמרה לי: "זו המנדולינה של סבתא רחלה, ונראה לי שצריך כבר לספר לך את הסיפור של סבתא רחלה" ואז אמא התחילה לספר לי את הסיפור:

"פעם היו אנשים רעים בארץ רחוקה שהחליטו שהם לא אוהבים את היהודים והם רצו להרוג אותם והיהודים ברחו והתחבאו. סבתא רחלה חיה באותה תקופה וגם אותה רצו להרוג...". באותו רגע ביקשתי מאמא להפסיק לספר את הסיפור כי כבר פחדתי. אמא גמרה את הסיפור כך: "ושמה של התקופה הזו הייתה השואה".

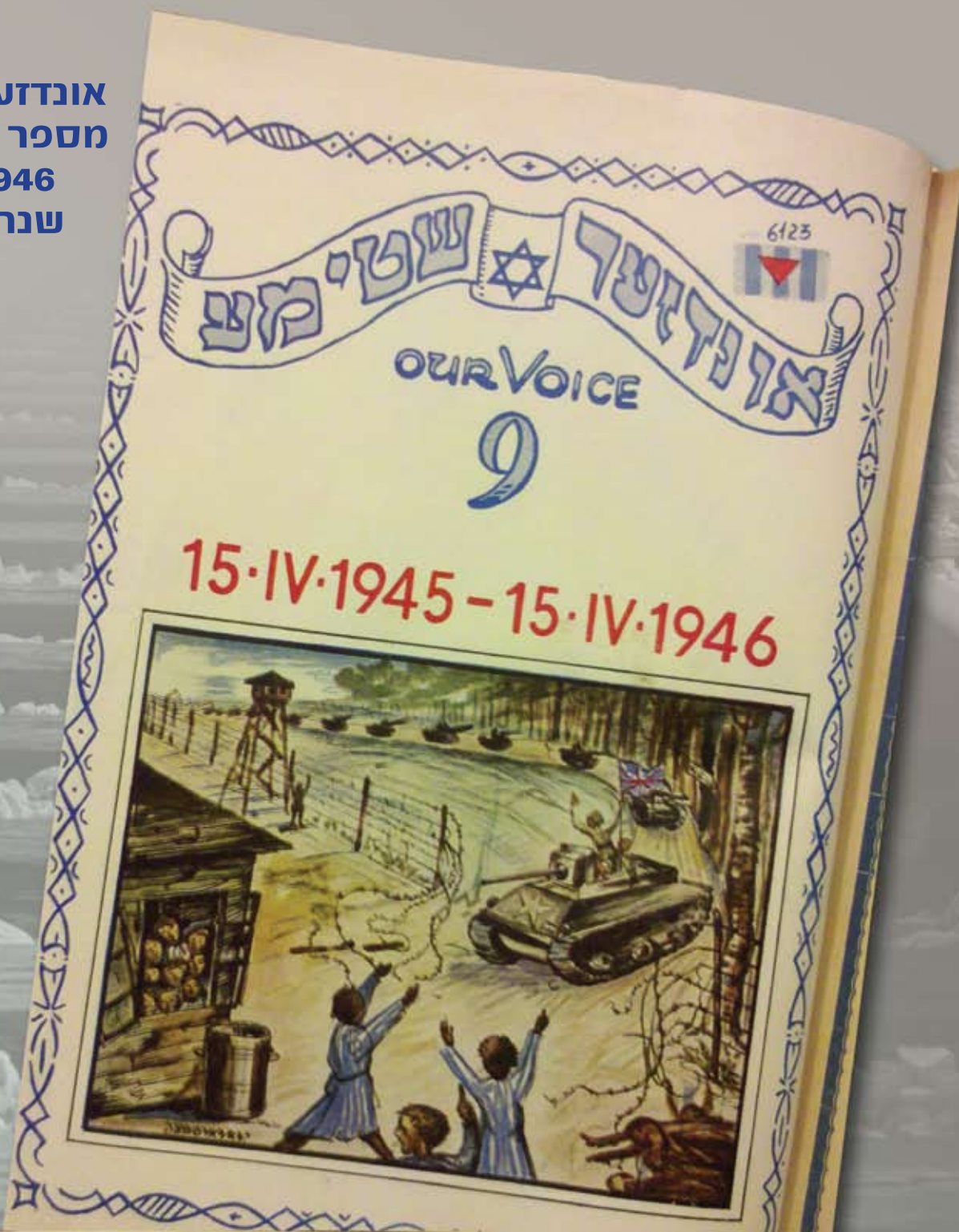
באותו רגע ידעתי שסיפרו לי את הסיפור הזה מוקדם מדי.

כשהייתי גדולה יותר כבר סיפרו לנו בבית-הספר על השואה יותר

ארוע חגיגי באפריל 2011
לציון יום השחרור

שער גליון
אונדזער שטימע
מספר 9 מאפריל
1946 במלאת
שנה לשחרור.

פייערט דעם פסח יום-טוב !
פארוואנדלט די פייערונגען אין מאסנ-
האפטיקע דעמאנסטראציעס פאר אייער רעכט
אויף עליה , פאר די רעכט פון יידן
שן פאלק צו א זעלבסטשטענדיק מלוכה'יש
לעבן אין ארץ-ישראל !

המודעה הקטנה באחד מעמודי
גליון זה קוראת למשחררים לחגוג
את חג הפסח באופן סמלי: להפגין
עבור הזכות לעלייה ועבור זכותו של
העם היהודי לחיים במדינה ריבונית
ועצמאית בארץ ישראל.